

سینما و سانسور در دوره رضاشاه

۱ اسفند ۱۳۹۳ ساعت ۲۱:۴۰

با گسترش سینما در ایران و تحکیم پایه های اقتدارگرایی سلطنت رضاشاه، قوانین سانسور و کنترل بر آن تدوین و اعمال شد. اولین اقدام بر این مبنا با تهیه «نظامنامه برداشتن فیلم و نمایش سینما» توسط وزارت داخله در ۲۴ تیر ماه ۱۳۰۹ صورت گرفت.

سینما با جنبه های نشانه‌شناسی خود زبانی عام و فراگیر دارد. زبانی که می‌تواند انتقال دهنده مفاهیم، ایده‌ها و القائات گوناگون باشد. از همین رو از همان آغاز روند تجدد در ایران، سینما ابزاری برای تغییر ذائقه فرهنگی ملت‌ها و تبلیغ اندیشه‌های دولتمردان شناخته شد. اما این هنر - صنعت مدرن کارکردی دوگانه داشت و می‌توانست مبلغ اندیشه‌ای جز تفکر حاکم باشد. بر این اساس با گسترش سینما در ایران و تحکیم پایه های اقتدارگرایی سلطنت رضاشاه، قوانین سانسور و کنترل بر آن تدوین و اعمال شد. اولین اقدام بر این مبنا با تهیه «نظامنامه برداشتن فیلم و نمایش سینما» توسط وزارت داخله در ۲۴ تیر ماه ۱۳۰۹ صورت گرفت. اولین ماده نظام نامه مذکور تأکید داشت: «احدی بدون اجازه کتبی تشکیلات کلی نظمیه مملکتی حق نخواهد داشت در هیچ نقطه از مملکت به برداشتن فیلم سینما مبادرت نماید.» در بند سوم نظام نامه هم آمده بود که ساخت فیلم سینمایی براساس فیلمنامه بایستی قبلاً به تصویب مقامات مربوطه رسیده باشد. از همین رو سازنده فیلم موظف بود تقاضانامه‌ای حاوی موارد ذیل را تکمیل کند: «۱- اسم و اسم پدر و نام فامیل و آدرس تقاضا کننده» ۲- شهر و نقطه‌ای که در برداشتن فیلم سینما مبادرت می‌شود. ۳- سپس یا موضوعی را که در نظر گرفته‌اند. ۴- تاریخ و ساعتی که شروع به اقدام خواهند نمود» تقاضانامه محدودیت زمانی سه ماه داشت و در صورت پایان اعتبار آن، بایستی برای تقاضانامه جدید اقدام می‌شد. پس از تهیه فیلم، در حضور کمیسیون مخصوصی که از سوی تشکیلات کل نظمیه مملکتی تعیین و انتخاب شده بود، فیلم نمایش داده می‌شد. در صورت تصدیق کلیه اعضای کمیسیون که ملزوم به امضای آنان بود، نظمیه جواز نمایش فیلم را صادر می‌کرد. در ماده ۸ نظامنامه به لزوم داشتن جواز مذکور تأکید شده بود که: کلیه فیلمها باید مستند به جواز مخصوص بوده باشند، و آلا نمایش آنها در محافل عمومی و خصوصی اکیداً ممنوع است.

در واقع نظمیه رضاشاهی به عنوان تشکیلات امنیتی - نظامی در روند تولید فیلم بسیار تأثیرگذار بود به طوری که در ماده ۹ نظامنامه تصریح شده بود: اداره نظمیه در رد یا قبول تقاضانامه آزاد است.

در کمتر از سه ماه بعد وزارت داخله لایحه نمایش و سینما را به تصویب هیأت دولت رساند که لایحه مزبور علاوه بر ساخت فیلم، نمایش فیلم در سینماها را هم دچار نظارت و کنترل می‌ساخت: ماده سوم: مدیر سینما ملزم است که پیش از نمایش هر فیلم، تقاضای جواز نماید و موظف است که فیلم تقاضا شده را قبلاً در سالن غیرعمومی به نماینده معارف بلدیه ارائه دهد تا در صورت لزوم از نقطه نظر اخلاق جرح و تعدیل لازم را به عمل آورند. ماده چهارم: هر قسمت از فیلم را که بلدیه منافی با اخلاق و عفاف

بداند قطع نموده، با حضور مدیر سینما در قوطی گذارده، لاک و مهر کرده و در مقابل رسید کتبی تحویل و تسلیم مشارالیه خواهد شد.

بدین ترتیب اولین نظامنامه فیلم و سینما در ایران که حاوی قوانین سانسور بود. با تولید اولین فیلم ایرانی به نام "ابی و رابی" مصادف شد. اما نخستین فیلمی که دچار سانسور شد، فیلم "فردوسی" ساخته "عبدالحسین سپینتا" به سال ۱۳۱۳ بود گفته می‌شود رضاشاه در نمایش خصوصی فیلم به بخش حماسه‌سرایی فردوسی در مقابل سلطان محمود غزنوی ایراد گرفته بود و دسترو حذف و تغییر برخی از صحنه‌ها را داده بود. برای اساس سازندگان فیلم مجبور شدند بازیگر نقش سلطان محمود را عوض کرده و نصرت‌الله محتشم را جایگزین بازیگر قبلی نمایند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۹۳۶۷/رضاشاه-دوره-سانسور-سینما>